

CAPVT QVINQVAGESIMVMPRIMVM.

Oratio Iesu filij Sirach.

- 1 Confitebor tibi Domine Rex , & collaudabo te Deum saluatorem meum.
- 2 Confitebor nomini tuo , quoniam adiutor & protector factus es mihi.

Hoc vltimo capite librum suum concludit Sapiens, & singulari gratiarum actione, qua se Dei munere à grauibus periculis liberatum agnoscit, & efficaci monitione, qua se primum in exemplum proposito, deinde ad sapientiæ serium studium omnes adhortatur. Imprimis ergo pollicetur se & nunc in hoc psalmo, & toto vitæ suæ tempore confessione laudis celebraturum Dominum, quem & regem omnium vocat, & suum peculiariter vocat saluatorem. Sunt auté quæ sequuntur satis facilia, imitantia in multis Psalmos Dauidicos, in quibus propheta promittit se celebraturum Deum propter liberationem à malis imminentibus. Bene autem coniungit, sicut aliquoties Dauid; adiutor & protector. Adiutor scilicet, ad superandum mala iam parata: protector, ne obruerent noua mala. Adiutor, ad bene faciendum: protector, ad euitandum mala. Quod in genere dixit de sua liberatione, particularius exprimit, dicens:

- 3 Et liberafti corpus meum à perditione , à laqueo linguæ iniquæ.
- 4 Et à labijs operantium mendacium , & in conspectu astantium factus es mihi adiutor .

Apparet omnino hunc virum à quibusdam æmulis grauitè fuisse falsis criminibus delatum apud regem Ægypti, qui tunc in populo Israëlítico magnam obtinuit auctoritatem, ita vt multum periclitaretur de vita & grauibus supplicijs . Itaque agnoscit Deum liberaffe corpus suum ab imminente perditione, atque custodisse ne inuolueretur aliquibus malis per linguam iniquam , & labia eorum qui mendacia fabricant , & mendacijs componendis dediti sunt . Factum etiam illum sibi adiutorem in conspectu eorum qui in iudicio astiterunt ipsi aduersarij , ad accusandum & conuincendum ipsum . Pro , astiterunt, enim Græcis est, ἀνδιστακότω μοι, hoc est, contrastantium mihi.

- 5 Et liberafti me secundum multitudinem misericordiæ nominis tui, à rugientibus præparatis ad escam.
- 6 De manibus quarentium animam meam , & de multis tribulationibus quæ circundederunt me.

Vehe-

Vehementer & multis verbis exaggerat pericula, in quibus versatus est, vt sic magis Dei in se beneficium commendat, quod non meritis suis deputat, sed multitudini misericordiae eius. Itaque dicit se Dei misericordia liberatum à rugientibus præparatis ad escam, hoc est, à ferissimis hominibus, qui summa crudelitate cupierunt me deuorare & perdere. Metaphora enim est desumpta à saeuitia & rabie ferarū ad prædam frementium. Ideoq; exponendo subiungitur, de manibus quaerentium animam meam; hoc est, vitam meam tollere. In sequenti autè parte legendum esse potius, de multis tribulationibus; quàm, & de portis tribulationum; cum vtrumque legatur, patet ex Græcis, quæ habent, *ἐκ πλείονος θλίψεως*, ex multis tribulationibus.

7 A pressura flammæ quæ circumdedit me, & in medio ignis non sum æstuatus.

Sicut supra periculum in quo fuit, allegoricè significauit rugitu paratorum ad escam: ita nunc alia metaphora significat, pressura circumdantis flammæ. Quanquam enim fieri potuerit, vt etiam ad literam hæc impleta sint in authore, quemadmodum contigerunt in tribus pueris in fornacem missis, & multis martyribus: magis tamen verisimile est hic allegoricam esse locutionē, sicut & in præcedentibus, & in sequenti mox sententia. Itaq; significat author se tam graui inuolutum fuisse periculo, vt veluti in flamma vndique cingente, ex qua non videtur locus effugij, conclusus esset mox absumendus, Dei tamen beneficio factum esse, vt etiam sic veluti in medio ignis constitutus esset, non lederetur, nec perderetur. Similis est metaphora, cum sequitur:

8 Ab altitudine ventris inferi, & à lingua coinquinata, & à verbo mendacij, à rege iniquo, & à lingua iniusta.

Repetendum semper est verbū, Liberasti. Nomen, altitudine, pro profunditate positum est, sicut & ibi: O altitudo diuitiarū sapientiæ & scientiæ Dei; cum vtrobiq; sit, *βάσις*. Liberatū ergo se dicit de profunditate vētris infernalis, quia protectus fuit, ne à morte, quæ quasi ventrē habens inexplebilē multos absorbet, etiā ipse absorberetur: aut quia cū iam videretur esse à morte absorptus, & in ventre mortis sic conclusus: sicut Ionas in ventre cæti, Dei beneficio morti sit subtractus, & vitæ cum Iona redditus. Sic & Dauid dicit: Nisi quia Dominus adiuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. &: Poluerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis, & in vmbra mortis.

Rom. 11.
Psal. 93.
Psal. 87.

9 Laudabit vsque ad mortem anima mea Dominum: & vita mea appropinquans erat in inferno deorsum.

PRo, laudabit; habet æditio Complutensis, *ἔγγιστον*, appropinquauit, nec habet nomen, Dominum, sicq; prior pars magis conuenit cū sequenti, significaturq; vitam ipsius mortū vicinā fuisse: Germanica tamen æditio

æditio habet, sicut noster se legisse declarat, ὑμῶν, Laudauit, vt præteritū pro futuro sit positū. Iuxta quam lectionem, coniunctione, & in secundo membro conuenit accipere positā pro, quia, sicut aliquādo accipitur.

10 Circunderunt me vndique, & non erat qui adiuuaret: respiciens eram ad adiutorium hominum, & non erat.

P Vlchrè exaggerat periculi sui magnitudinem, vt magis extollat præstiti à Deo beneficij magnitudinem. Dicit enim hostes ipsum vndique circumcinxisse, & cum multi essent ex omni parte hostes, neminem tamen esse qui adiuuaret, etiam si humanum adiutorium diligenter requireretur & expectaretur. Eo ergo adiutorio deficiente significat se confugisse ad diuinum, cum subdit:

11 Memoratus sum misericordiae tuae Domine, & cooperationis tuae quae à saeculo sunt.

12 Quonia eruis sustinēteste Dñe, & liberas eos de manibus gentiū.

P Ro illo; cooperationis tuae quae à saeculo sunt; Græcè est, καὶ συνεργασίας τούτων ἀπ' αἰῶνος, & operationis huius à saeculo. Et quaedam scripta non habent, cooperationis, sed operationis: quaedam etiam non habent; quae à saeculo sunt; sed, quae à saeculo est. Si legatur, sunt, relatiuum, quae, referendum est ad misericordiam & operationem. Venit, inquit, mihi in mentem misericordia illa tua, & operatio quam ab exordio mundi semper præstare soles. Quae autem illa sit Dei operatio, exprimit subiungens, nempe quod eruis eos qui te patienter expectant, & liberas eos de manibus gentium quae pios persequuntur.

13 Exaltaſti super terram habitationem meam, & pro morte defluenti deprecatus sum.

P Riorē partē sic habent Græca, ἀνύψωσα ἀπὸ γῆς ἰκετεῖα μου, exaltavi à terra supplicationem meam. Quod magis conuenit præcedentibus & sequentibus, vt significetur illum iam recordantem misericordiae Dei supplicem se prostrauisse in terram, atque ex ea suam præcationem in altum subleuasse. Noster pro, ἀνύψωσα, legit ἀνύψωσας: & pro, ἰκετεῖα, legit ἰκετεῖα, quod familiam significat & domum. Et potest nostra lectio sic commodè accipi, vt significetur quod præter memoriā generalē misericordiae diuinæ, de qua in præcedēti sententia, etiā recordatus sit peculiaris beneficij sibi à Deo præstiti, nempe quod super terrā eius familiā & domū exaltauerit, præbendo ei in terris temporalia bona, & præclarū nomen. Sic enim iā rectè subiicietur, quod ex harum rerum memoria pro morte euadēda deprecatus sit. Sēsus ergo est: Memoratus sum etiā quod exaltaueris super terrā habitationem meā, vt feliciter in ea & cū nominis claritate viuerē, & ideo pro morte defluēti deprecatus sum. Vbi Græcis est, ὑπὲρ θανάτου γούσας; hoc est, pro mortis liberatione deprecatus sum. Sed noster, pro, γούσας, videtur legisse πύσας, fluxionis.

Quod

Quod ergo dicit se deprecatum pro mortis fluxione, vel pro morte defluenti, significat eum orasse vt mors ab eo deflueret & dilaberetur, *Math. 26* quemadmodum Dominus orauit vt transfret ab eo calix.

14 Inuocauit Dominum patrem Domini mei, vt non derelinquat me in die tribulationis meae, & in tempore superbiorum sine adiutorio.

Psal. 109. **P**Ræclarum hoc loco aedit author insignis suæ fidei testimonium, dum in diuinitate agnoscit esse patrem, eumque Domini sui, hoc est, Messiae, quem hic omnino videtur vocare Dominum suum, secutus Dauidem dicentem: Dixit Dominus Domino meo. Ideoque inter orandum meminit Domini sui Messiae, quod eo tempore à pijs expectaretur tanquam redemptor, saluator & mediator hominum. Dicit ergo se inuocasse Dominum, vt in die tribulationis, & in tempore quo superbi potestatem obtinent, & pios opprimere moliantur, non derelingeretur sine adiutorio ipsius. In ea oratione quoniam exauditus fuit, promittit perpetuam gratiarum actionem, dicens:

15 Laudabo nomen tuum assidue, & collaudabo illud in confessione, & exaudita est oratio mea.

16 Et liberaisti me de perditione, & eripuisti me de tempore iniquo.

Rursus coniunctio, &, in priori versu accipienda est causaliter pro quia. Aut quæ præcedunt verba promissoria, intelligenda sunt continere promissionem quæ inter orandum fiebat pro obtinenda liberatione, vt sit: Cum inuocarem Dominum vt non derelingeret me, dixi in oratione mea: Laudabo nomen tuum assidue, & sic me cum huiusmodi voto orante, exaudita est oratio mea. Et sicut rogavi, liberaisti me ab impendente perditione, & eripuisti me de tempore in quo iniqua patiebar ab impijs.

17 Propterea confitebor, & laudem dicam tibi, & benedicam nomen Domini.

Quædam Græca habent; Benedicam nomen Domini; quædam, Nomen tuum Domine. Sic & scripta quædam Latina habent, nomen tuo Domine. Cæterum totus hic sermo, quo author promittit perpetuam Dei laudem & gratiarum actionem ob liberationem è grauibus aliquibus malis, competit etiam pijs quibuscumque, qui graui aliquo malo iniuste premuntur, & potissimum qui falsa calumniantium lingua cum Susanna impetuntur. Generalius verò, sicut & similes Psalmi Dauidici, competunt hæc in omnes iustos, qui periclitantur in hoc mundo à falsa hæreticorum doctrina, & praua diabolicæ suggestionis impietate, vt, quoniam Dei singulari misericordia assiduis precibus impetrata agnoscunt se liberatos & defensos, ne illorum lingua & suggestionem decepti mortem æternam inciderent, ac flammam ignis infernalis,

nalis, promittant se perpetuò Deum celebraturum, & in hac scilicet vita, & multò magis in futura.

18 Cùm adhuc iunior sum, priusquam oberrarem, quæsiui sapientiam palam in oratione mea.

Secunda hîc incipit istius capituli pars, in qua post gratiarum actionem refert author quomodo ad sapientiam peruenerit, ut deinde efficacius ad eam iam à se conscriptam amplexandam excitaret. Significat ergo se rara quadam ratione sapientiam obtinuisse, simili scilicet ratione qua & Salomon Rex, qui adhuc in pueritia ferè existens sapientiam à Deo imprimis petiuit, & obtinuit in ætate immatura. Cùm, inquit, adhuc iunior sum, pro essem, priusquam oberrarem, hoc est, priusquam varijs erroribus & peccatis inuoluerer, atque ab eis ut frequenter fit anticiparer, quæsiui in oratione mea obtinere à Deo sapientiã, idque palam & manifestè, claris scilicet & apertis verbis, & non solum in genere, sed etiam expressè & in specie. Potest illud; priusquam oberrarem; etiam intelligi de errore peregrinationis, quomodo & supra author verbo errandi vsus est, ut sit sensus: priusquam inciperem diuersas mundi partes peragere. Sed prior interpretatio est conuenientior, ut significetur eum nunquam erroribus imbutum fuisse, sed velut in recens vas sapientiam ei infusam fuisse, contra communem ferè hominum morem, qui ferè solent ex indulgentia parentum, aut carnis ad malum procliuitate, erroribus & vitijs occupari in pueritia, quæ postea necesse est paulatim corrigi per sapientiæ inculcationem.

19 Ante tempus postulabam pro illa, & vsque in nouissimis inquiram eam.

PRO; ante tempus; Græcè est *πρὸ τοῦ ναοῦ*, ante templum, vel coram templo, ut significetur aptus orationis locus, & videri posset apud nos mendum esse, & vitio scriptorum, templum, mutatum in, tempus. Bene tamen conuenit quod nos legimus, ante tempus, quia ei bene respondet quod sequitur; vsque in nouissimis. Itaque sensus est: Ante maturum sapientiæ percipiendæ tempus, & antequam tempus esset quo communiter solent homines percipere sapientiam, aut pro ea orare, ego postulavi pro illa, nec desinam pro ea obtinenda laborare, sed vsque in nouissima vitæ meæ tempora inquiram eam, ut quæ nec fatietatem adfert, nec fastidium.

20 Et florebit tanquam præcox vua, lætatum est cor meum in ea.

Græca habent; ex flore tanquam maturescents vuæ lætatum est cor meum in ea. Vnde patet eam partem; Et florebit; iungendam esse potius sequentibus quam præcedentibus. Et est sensus: me inquirente sapientiam, ipsa mihi florebit tanquam præcox vua, quæ ante alias maturescit, tum quia singulari me voluptate afficiet suo fructu & flore,

quemadmodum præcoquæ vuæ singularem afferunt voluptatem: tum quia in me effecta est velut vua præcox, dum ante tempus maturitatis, præmaturum in me fructum protulit. Magis enim conueniret tempus præteritum, floruit, quemadmodum & Rabanus legit, defloruit. Quia ergo, inquit, instar præcoquæ vuæ mihi floruit sapientia, ideo lætatum est cor meum in ea.

21 Ambulauit pes meus iter rectum, à iuuetute mea inuestigabam eam.

Ambulasse dicit pedem suum iter rectum, quod non ad vitiorum deuia declinauerit, sed ad sapientiã & virtutem obtinendam recta via contenderit, non tantum quærens quod bonum est, sed etiam recta illud quærens intentione. Quod enim significare voluerit se contendisse ad sapientiam, patet ex eo quod sequitur; à iuuetute mea inuestigabam eam.

22 Inclinaui modicè aurem meam, & excepi illam: multam inueni in me sapientiam, & multum profeci in ea.

Non solum, inquit, inuestigabam eam, atque ad eam accessi, sed cum inuenirè eam, inclinaui modicè aurem meam illi, audiens lubenter eius monita, mox inueni in me multam sapientiam. Oppositio est inter, modicè & multum, significaturque quod si labores qui pro sapientia obtinenda subeuntur, conferantur cum fructu qui inde percipitur, modicum est quod impenditur, respectu eius quod obtinetur. Significatur etiam, quod qui antequam vitijs contaminatus est, à puero Deum pro sapientia imprimis orat, talem etiam paruis laboribus quos in audiendo sapientiæ monita subit, facillè multum profecturum. Deinde & hoc innuitur, non satis esse Deum orare, sed opus item esse vt quis sapientiæ cupidus inclinet illi aurem suam, audiendo eam in homine per internam inspirationem loquentem, & exterius per sapientes & doctores. Quia tamen omnis sapientiæ perceptio, diuinæ gratiæ est beneficium, ideo rectè subijcit breui sententia:

23 Danti mihi sapientiam, dabo gloriam.

Deo, inquit, qui solus verè mihi dat sapientiam, ego vicissim dabo gloriam, agnoscendo me omnè habere ab ipso sapientiam, eamque nec mihi nec alijs hominibus tribuendo. Quædam Græca pro, gloriam, habent δύναμις, potentiam. Et redit sensus eodem. Dare enim Deo potentiam, est agnoscere Dei virtute atque potentia sapientiam homini accessisse, quod est dare Deo gloriam. Bene autem notandum, quod dicitur; Danti mihi sapientiam; & non, Ei qui dedit mihi sapientiam. Non enim satis est Deum semel dedisse homini sapientiam, nisi eam continuè det, conseruando eam, & augendo.

24 Confiliatus sum enim vt facerem illam: zelatus sum bonum, & non confundar.

25 Colluctata est anima mea in illa, & in faciēdo illā cōfirmatus sum.

Causam reddit cur à Deo sapientiam consecutus sit, nempe quòd eam non tantùm concupiuerit ad rerum cognitionem habendam, sed quòd seridò constituerit eam etiam ipso opere facere, & ad eius monita atque præcepta vitam suam instituere. Ea enim demum vera est sapientiæ comparandæ ratio, si quis vitam suam ex animo componat ad sapientiæ instituta. Intellectus enim bonus omnibus faciētibus eum. *Psal. 110.* Pulchrè autem exprimit suum pro sapientia opere præstanda affectum. Primum enim dicit se consiliatum vt faceret illam, hoc est, secum inijsse consilium, & cogitasse facere præcepta sapientiæ. Deinde addit quod maius est, zelatum se bonum, hoc est, cum magno zelo & amore desiderasse virtutem, eamque ardentè profecutum, ita vt nullo pudore permittat se à virtutis profecutione auelli. Ita enim intelligi potest quod additur; & non confundar. Quanquã etiam intelligi possit ipsum in eo quod cum zelo profecuitur, non frustrandum sua spe, sed affecuturum quod zelatur. Postea etiam quod his maius adhuc est adijcit. Colluctata est, inquit, anima mea in illa; hoc est, pro illa & habenda & opere præstanda, totis viribus ex animo contendit & annisus sum. Sic enim hic dicitur anima colluctata, quomodo dicimur contendere pro re aliqua, dum pro ea conatum & vires intendimus. In his autem locutionibus testè includi videtur renisus & rebellio inhærentis malæ concupiscentiæ, quæ efficit vt non sine pugna & lucta quod bonum est peragamus, dum caro concupiscit aduersus spiritum. Postremùm subijcit quod iam dictis perfectius est, cum dicit: Et in faciēdo illam confirmatus sum. Primum enim est de sapientia persequenda cogitare, deinde eam persequi, atque pro ea depugnare & contendere, postremùm in ea persequenda animo planè confirmari, vt non ad tempus, sed perpetuò præstentur quæ sunt sapientiæ. Sciendum tamen Græca vltimam partem sic habere, *καὶ ἐν ποίησει μου ἐπιμαρτυροῦμαι*, hoc est, & in operatione mea exactus fui, hoc est, actiones meas diligenter & exactè expendi num cum mandatis sapientiæ congruerent, quomodo & Dauid dicit: Cogitavi vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua. *Psal. 112.* Cui conueniunt quæ sequuntur.

26 Manus meas extendi in altum, & in sapientia eius luxit anima mea, & ignorantias meas illuminauit.

Græca tantū sic habent; Manus meas expandi in altum, & ignorantias illius agnoui; ignorantias scilicet animæ, de qua in superiori sententia. Significatur ergo quòd cum anima eius colluctaretur intra se, & suas actiones secū expederet, rogauerit etiã Deum expãsis in cœlū manibus, vt se illuminaret, & depulsis tenebris daret agnoscere errores & lapsus sine quibus hæc vita non ducitur: itaque factum esse vt agnosceret propriæ suæ animæ errata & delicta. Et nostra ergo lectio sic est

accipienda, vt significetur quòd quanquam omnibus modis niteretur sapientiam & obtinere, & opere præstare, non tamen in suo conatu solo confusus sit, sed pro ea manus suas extenderit in altum ad Deum, & per ipsius Dei sapientiã lucida facta sit anima eius, quia Dei sapientia illuminavit, & cognoscere fecit ignorantias eius. Et istud quidẽ iuxta communiorẽ lectionẽ. At quidam libri correctiores scripti locum hunc aliter habent. nam pro illo; & in sapientia eius luxit anima mea; habent, Et insipientiam eius luxit anima mea. Vel, & insipientiã eius luxi. Quidam etiam non addunt aut expungunt tertiam illam partem; & ignorantias meas illuminavit; vt sit tantum bimembris sententia, sicut in Græcis, vbi mentio nulla est sapientiã, sed tantum insipientiã. Itaque hæc lectio, quam habebat vnus codex Tongerlensis, & tres M. N. Aug. Hunæi, meritò est præferenda, vt verbum, luxit, non sit à verbo, luceo, sed à verbo, lugeo, quia verisimile est interpretem nostrum pro, *ἐπινοήσα*, vt habet æditio Complutensis, vel, *ἐπινοήθησα*, vt habet æditio Germanica, legisse *ἐπινοήσα*, quod est, luxi, à lugeo. Sensus ergo erit: Extendi manus meas in cælum pro comparanda sapientia, & quoniam deprehendi in me esse multarum rerum ignorantiam, aut etiam deprehendi in me aliquos ignorantia lapsus, ideo defleuit anima mea insipientiam suam, aut ego deplanxi insipientiam meam. Huic intelligentiã conuenit quod sequitur:

27 Animam meam direxi ad illam, & in agnitione inueni eam.

PRO; in agnitione; Græcis est, *ἐν καθάρσει*, in purificatione, hoc est, per hoc quod purgatus sum à meis erroribus & ignorantijs, inueni eam. Vnde mirum est quid secutus noster interpret verterit; Et in agnitione inueni eam. Erit tamen sensus originali accedens, si sic intelligatur, per agnitionem meipsum & errorum atque insipientiã meã inueni sapientiam. Agnitio enim sui ipsius & propriã ignorantia, aut eorum quã per errorem committuntur, eorumque confessio adfert illorum purgationem, & per eam etiam clarior & purgatior obtinetur sapientia. Sensus ergo est: Cùm in me deprehenderem & deslerem multã insipientiam meam, animam meam direxi ad sapientiam, à qua illuminari & purgari optavi, & per agnitionem errorum meorum, & secutam hinc purgationem, inueni ipsam sapientiam. Vera enim ratio percipiendã sapientiã, est agnitio propriã insipientiã, siue qua cognoscimus quã multa verè ignoremus, siue qua cognoscimus vitã nostrã defectus, si sequatur eam agnitionem humilis pro sapientia præcatio, & vitã morumque emendatio atque correctio.

28 Possedi cum ipsa cor ab initio, propter hoc non derelinquar.

29 Venter meus conturbatus est quærendo eam, propterea bonam possidebo possessionem.

Legendum esse, cum ipsa, vt multi libri habent, non autem, cum ipsis, vt habet Liranus & multa scripta, patet ex Græcis, quæ habent *μὴ ἀυτῶς*, cum ipsa, scilicet sapientia. Sensus ergo est: Statim ab initio quo cœpi studere sapientiæ, ego simul cum sapientia possedi cor, hoc est, cordatus effectus sum, prudens & circumspectus. Quomodo contra dicitur in Ieremia: Audi popule stulte qui non habes cor. Aut potius sic: *Ierem. 5.* Ab initio vitæ meæ ego ex Dei dono obtinui & habui cor sapientiæ cōiunctū, eamque semper desiderans, ideoque firmiter confido quòd non derelinquar à Deo & sapiētia eius, quia eius raro dono ab infantia semper illi additum habui cor. Nec frigidè eam quæsiui, sed venter meus cōturbatus est quærendo eā, hoc est, interiora mea omnia studio quærendæ sapientiæ cōmota fuerunt, ita vt in meipso multas senserim perturbationes, eiusque ardentissimo desiderio sæpe commouerer, ideoque quia tam seriò eam sēctatus sum, in ea bonam possidebo possessionem, ipsam scilicet sapientiam, quæ omne bonum temporale excedit, & in qua omne verum bonum obtinebo.

30 Dedit enim mihi Dominus linguam mercedem meam, & in ea laudabo eum.

Coniunctionem, enim, Græca non habent, habent tamen omnia Latina, nec malè. Explicatur enim pars bonæ possessionis, quam studio sapientiæ obtinuit à Deo. Quia, inquit, seriò & ardenti affectu sapientiam quæsiui, dedit mihi Dominus pro mercede aliqua studij & diligentia meæ linguam, qua illum laudare valeam, & in ea laudabo eum, tum hymnis eum celebrando, tum concionibus gloriam eius apud populum illustrando. Sic & Isaias dicit: Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt possim sustentare eum qui lassus est, verbo. Notandum hic mercedis loco dari homini studioso sapientiæ linguam, & facultatem diuina bene eloquendi. Hac enim facultate præditus & multum honoratur, & multa sibi bona comparare potest. Porro hanc sui ipsius tam magnificam commédationem quorsum hæctenus protulerit, patet ex sequentibus, nempe quòd ea non sit facta ad sui ostentationem, sed partim vt suo exemplo proposito exhortetur alios ad simile studium sapientiæ: partim vt sapientiam à se iam conscriptam reddat lectoribus & auditoribus commendatiorem, & ad eam suscipiendam excitet. Itaque subiungit:

31 Appropiate ad me indocti, & congregate vos in domum disciplinæ.

Congregant se in domum disciplinæ, quicumque se magisterio sapientiæ imbuendos committunt, etiam si tantum legant sapientum scripta: sicut & indocti quique appropriant ad hunc qui loquitur authorem, dum ad eius scripta legenda animum applicant. Peculiariter autè congregantur in domum disciplinæ, qui in quemuis doctrinæ salutaris lo-

cum conueniunt, & potissimum qui templa Catholica adeunt, discendi veram sapientiam causa. Mystice verò congregantur in domum disciplinæ, qui in ecclesiam Catholicam se recipiunt, quæ vnica domus est, extra quam vera sapientia non percipitur: cui bene conuenit verbum, congregate, quamuis Græcè sit, *αυλοθυρε*, hoc est, conuersemi in domo disciplinæ, hoc est, eruditionis & rectæ institutionis.

32. Quid adhuc retardatis? & quid dicitis in his? animæ vestræ sitiunt vehementer.

Vehementer extimulat & interrogationibus, & necessitatis ostensione. Cùm, inquit, tam vtilem, diuinam, atque elaboratam vobis iam proposuerim doctrinam, quid adhuc differtis eam amplecti? an est aliquid quod in his possitis dicere contrà, aut quo vos possitis ab his suscipiendis excusare? Certè nihil tale est, imò est cur meritò ad ea amplexanda festinetis. Nam animæ vestræ vehementer sitiunt, hoc est, valde aridæ sunt, & indigæ cœlestis & veræ sapientiæ, qua irrigentur & reficiantur. Ita enim hic magis accipere conuenit verbum, sitire, vt significet indigentiam, quàm vt significet vehemens desiderium percipiendæ sapientiæ: quia qui sic sitiunt, eis non conuenienter dicitur; Quid adhuc tardatis? Alludit autem hic Sapiens ad illum Isaia locum: Omnes sitientes venite ad aquas. Nam sicut ibi subiungitur; venite, emite absque argento; ita & hic subiungitur in versu sequente; comparate vobis sine argento. Et sicut hic increpatoriè dicitur: Quid adhuc retardatis? ita ibi dicitur: Quare appenditis argentum vestrum non in panibus?

33. Aperui os meum, & locutus sum, comparate vobis sine argento.

VT, inquit, vestræ siti & inopiæ satisfacere, aperui os meum, & locutus sum verba sapientiæ, quibus sitis vestra restingui poterit; comparate vobis quod vobis propinaui, absque argento. Gratis enim vobis offertur, nec aliud requiritur, quàm vt id vobis comparetis, & lubenter recipiatis quod liberaliter offertur. Non enim id comparatur nisi humili & deuota susceptione, quia nec nolenti & reiicienti obtrudi potest. Addunt multi libri accusatiuum, sapientiam, vt sit: Comparete vobis sine argento sapientiam. At accusatiuus ille vt non est Græcis, ita nec in Latinis aliquot, & melius omittitur, quia verbum, comparate, refertur ad id quod aperto ore propositum est à Sapiente.

34. Et collum vestrum subiicite iugo, & suscipiat anima vestra disciplinam. In proximo enim est inuenire eam.

EXponit hic versus quod superiori versu dictum est; Comparete vobis sine argento. Nec hic legendum est; subiicite iugo eius; vt multi legunt, sed sine pronomine absolutè; subiicite iugo; hoc est, obedientes vos præbete, quemadmodum explicat sequens pars; & suscipiat anima vestra

vestra disciplinam. Hoc est enim collum subijcere iugo. Id quò magis impetret adiicit; In proximo enim est inuenire eam; significans non opus esse magno labore ad inueniendum. Nam, vt habet alius, Præoccupat eos qui se concupiscunt, & facillè inuenitur ab his qui quærunt eam. Suo exemplo deinde ostendit quàm facillè inueniatur & cum quanto fructu, cum dicit:

35 Videte oculis vestris quia modicum laboraui, & inueni mihi multam requiem.

Quod dicit se modicum laborasse, & tamen inuenisse multam requiem, idem videtur esse cum eo quod mox dixit; inclinaui modicè aurem meam, multam inueni in me sapientiam. Proinde quod dicit hunc videtur habere sensum: Videte oculis vestris, hoc est, ex his quæ vobis hoc scripto proposui clarè cognoscite, quia etsi, sicut modò dixi, modicum laborauerim pro sapientia obtinenda, tamen inuenerim mihi multam requiem. Hic enim liber satis ostendit, quantam hic author animi quietem consecutus sit, qui tam constanter & copiosè de omnibus rebus differuit, declarans se ab omnibus animi perturbationibus liberum esse, atque in sapientiæ dulcedine & consolatione suauiter requiescere.

36 Assumite disciplinam in multo numero argenti, & copiosum aurum possidete in ea.

Dupliciter hic versus accipi potest. Altero modo sic: Assumite disciplinam simul cum multo numero argenti, & possidete copiosum aurum cum ea, hoc est, in eius possessione multas simul cogitate vos possidere diuitias, quia illius possessio, præterquam quòd etiam diuitias temporales sæpe adfert, per se verè diuites facit suos possessores, & longè ditiores quàm aurum & argentum, etiamsi copiosum sit. Altero modo sic: Etiamsi multus argenti & pecuniæ numerus sit vel expendendus, vel abijciendus, & perdendus propter disciplinæ adeptionem, tamen lubenter eam assumite: quia si hoc feceritis, pro impenso vel amisso eius nomine argento, possidebitis copiosum aurum in ea, hoc est, longè plus boni in ea obtinebitis, quàm ob eam detrimenti passi fueritis.

37 Lætetur anima vestra in misericordia eius, & non confundemini in laude ipsius.

Relatiua, eius & ipsius, vt ex Græcis patet, quæ habent *αὐτοῦ*, sunt masculina, vt non ad sapientiam sint referenda, sed ad Deum. Est ergo sensus: Cum iam adepti fueritis sapientiam, lætetur anima vestra in misericordia Dei, cuius benignitate sapientiam consecuti estis, per quam sapientiam etiam alia Dei dona agnoscitis: & non pudeat vos vniquam laudis ipsius, ita scilicet vt à laude diuina propter homines aliquos

quos desistatis. Confundemini, enim positum est pro imperatiuo, confundamini, quia Græcè est, μή αἰσχυνθῆτε, ne erubescatis. Quamuis possit nostra lectio etiam sic accipi: Lætetur anima vestra in Dei donis, & si hoc feceritis, non confundemini vnquam ob id quòd illum laudaueritis, sicut confundentur qui vana sectantur, & in eis lætantur. Quia verò non satis est Deum voce laudare, nisi & opere ei seruiatur, rectè subiicit:

38 Operamini opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

Galat. 6.

Quod dicitur, ante tempus, dupliciter accipi potest. Primum sic: Antequam pereat vobis tempus operandi & benefaciendi, vt duo tempora significantur, alterum, quo operandum est: alterum, quo merces recipienda est. sicut & Paulus dicit: Dum tempus habemus, operemur bonum: tempore enim suo metemus non deficientes. Aliiter intelligi potest, de tempore mercedis vtrobique esse sermonem, vt significetur bona opera necessariò præcedere tempus mercedis. Itaque sensus erit: Antequam veniat tempus mercedis, operamini opus vestrum, quod scilicet vobis à Deo iniunctum est, vnusquisque officium suum, & tunc dabit vobis Deus mercedem vestram in tempore suo. quasi dicat: Si velitis incidere in tempus mercedis, necesse est prius bonis operibus insistatis. Hac autem sententia rectè imponit suo libro finem Sapiens, quia finis omnis doctrinæ, est bene operari: & boni operis finis vltimus, est æterna retributio. Simili ferè modo & Ecclesiastes suum librum concludit, dicens: Finem loquendi omnes audiamus: Deum time, & mandata eius obserua. Hoc est enim omnis homo, & cuncta quæ sunt adducet Deus in iudicium, &c. Præclara sanè est hæc sententia, & digna omnino quæ præcipuè menti imprimatur, vt quæ ad felicitatem percipiendam sufficiat, quam nobis præstare dignetur post huius vitæ labores qui est in sæcula benedictus.

AMEN.

INDEX